

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Bordläggning av
yrkandet om misstroendeförklaring*

*Anmälan om
kompletteringsval
till utskott*

1980/81:11

Tisdagen den 21 oktober

Kl. 15.00

1 § Bordläggning av yrkandet om misstroendeförklaring

Anf. 1 TALMANNEN:

Omröstningen om det bordlagda yrkandet om misstroendeförklaring kan författningsenligt äga rum antingen vid dagens sammanträde eller i morgon. Efter överenskommelse mellan samtliga riksdagspartier föreslår jag att yrkandet i dag bordläggs ännu en gång, varigenom omröstningen kommer att ske vid början av sammanträdet i morgon, onsdagen den 22 oktober kl. 10.00.

Kammaren beslöt att på nytt bordlägga yrkandet om misstroendeförklaring mot statsministern Thorbjörn Fälldin.

2 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 2 TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i social- och civilutskotten under Birgitta Dahls ledighet anmält hennes ersättare Ingrid Andersson.

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har vidare som suppleant i utbildnings- och arbetsmarknadsutskotten under Lena Hjelm-Walléns ledighet anmält hennes ersättare Berit Oscarsson.

Talmannen förklarade valda till

suppleant i socialutskottet

Ingrid Andersson (s)

suppleant i utbildningsutskottet

Berit Oscarsson (s)

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Meddelande om
svar på interpellation 1980/81:9*

*Meddelande om
svar på interpellation 1980/81:3*

*Om reglerna för
intagning till gymnasieskolan*

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Berit Oscarsson (s)

suppleant i civilutskottet

Ingrid Andersson (s)

3 § Meddelande om svar på interpellation 1980/81:9

Anf. 3 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Pär Granstedt har interPELLERAT om det statliga stödet till Södertälje kommun för omhändertagande av assyriska och syrianska invandrare. Då interpellanten inte kan ta emot svaret i dag har jag för avsikt att besvara interpellationen den 7 november.

4 § Meddelande om svar på interpellation 1980/81:3

Anf. 4 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § får jag meddela att jag på grund av tidsbrist inte är i tillfälle att inom föreskriven tid besvara Lennart Anderssons interpellation om ökad tillgång på utbildade klass- och ämneslärare. Jag avser att besvara interpellationen den 7 november.

5 § Svar på fråga 1980/81:21 om reglerna för intagning till gymnasieskolan

Anf. 5 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Larz Johansson har frågat mig huruvida jag är beredd att föreslå regeringen att fatta beslut i frågan om intagning till gymnasieskolan på grundval av höstterminsbetyget i årskurs 9 i så god tid att intagningen till läsåret 1982/83 kan ske på höstterminsbetyget 1981.

När utbildningsutskottet behandlade frågan om intagning till gymnasieskolan på grundval av höstterminsbetyget i årskurs 9 – vilket skedde i samband med riksdagsbehandlingen av proposition 1978/79:180 om läroplan för grundskolan m. m. – uttalade utskottet (UbU 1978/79:45) dels att reformen borde genomföras så snart som möjligt, dels att riktpunkten borde vara att intagningen till läsåret 1982/83 gjordes på höstterminsbetyget 1981, dels även att det vore synnerligen angeläget med en så bred försöksverksamhet som möjligt.

I syfte att bredda den redan pågående försöksverksamheten beslöt regeringen under hösten 1979 att ändra den tidigare förordningen om försöksverksamheten så, att ett visst villkor för att kommun skulle kunna delta i försöket togs bort. Samtidigt uppdrogs åt skolöverstyrelsen att

redovisa försöksverksamheten så snart erfarenheter vunnits.

Regeringen avser att fatta beslut om reguljär intagning till gymnasieskolan på grundval av höstterminsbetyget i årskurs 9 så snart erfarenheterna av den nu pågående försöksverksamheten redovisats.

Reformen kan därför knappast genomföras förrän ett år senare än vad riksdagen angivit som riktpunkt.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om reglerna för
intagning till gym-
nasieskolan*

Anf. 6 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på frågan.

Skälet till att jag har ställt den framgår av frågans formulering. Det har alltså uppstått en stor osäkerhet ute i landet om tolkningen av detta riksdagsbeslut. Det är ett exempel på att ett till synes klart riksdagsbeslut, som ganska bestämt fastslår vissa saker, ändå kan ge upphov till en lång rad olika tolkningar och osäkerhet om vad som skall ske och vid vilken tidpunkt det skall ske. Därför är det bra att man kan få sådana besked som i det här svaret. Man har sannerligen inte behov av nya tolkningar, utan man har behov av dessa klara besked, och det av många skäl.

Det krävs t. ex. en ganska god framförhållning när det gäller planering av skolverksamheten, och alldeles speciellt i detta avseende. Det krävs att man tidigarelägger informationen till föräldrarna när det gäller elevernas valmöjligheter. Det krävs också att man tidigarelägger de syo-insatser som måste till för att eleverna skall ha dessa möjligheter att göra sina val. Om man då tidigarelägger intagningen krävs det att hela planeringen görs om, så att även åtgärderna kommer tidigare. Det krävs vidare ett förändrat arbetssätt i skolan, under höstterminen och framför allt under vårterminen i årskurs 9. Om vi skall kunna åstadkomma detta krävs det också i det avseendet planeringsinsatser. Det är också bra – och jag antar att det ursprungligen var tankegången – om man kan samordna de informationsinsatser som krävs för genomförandet med de informationsinsatser som ju pågår och som är helt nödvändiga för genomförandet av den nya läroplanen inför läsåret 1982/83.

Jag tackar alltså för svaret, och jag tolkar det som ett klart besked, även om jag hade önskat att den sista meningen inte skulle ha innehållit ordet ”knappast” utan ett klart konstaterande att reformen inte kan genomföras förrän ett år senare än vad riksdagen angivit som tidpunkt. Men jag hoppas att det inte av den anledningen skall uppstå nya tolkningssvårigheter. Det kanske vore bra om man från departementets sida såg till att det till skolorna kom ordentlig information om hur läget är nu och att det är vad man har att planera efter under de närmaste åren.

Anf. 7 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag hade inte räknat med att också ordet ”knappast” skulle medföra tolkningssvårigheter. Vad det handlar om är naturligtvis att beslutet

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om kursplanerna
för skolundervis-
ningen*

kommer att bli beroende av utvärderingen av erfarenheterna. Det vore okonstitutionellt om jag sade att vi oavsett vilka erfarenheter vi gör kommer att fatta ett beslut om att genomföra detta. Det är den lilla osäkerheten som ligger i ordet "knappast".

6 § Svar på fråga 1980/81:26 om kursplanerna för skolundervisningen

Anf. 8 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Göran Persson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att förankra regeringens kursplaner i bredare skolkretsar.

Regeringen fastställde i torsdags de kursplaner som ingår i 1980 års läroplan för grundskolan. Till grund för såväl regeringsbeslutet som det förslag till kursplaner som skolöverstyrelsen (SÖ) utarbetat på regeringens uppdrag har legat riksdagens läroplansbeslut våren 1979.

SÖ:s förslag har före beslutet på sedvanligt sätt beretts inom regeringskansliet. Utgångspunkt vid denna beredning har varit att kursplanerna språkligt skall vara så enkelt utformade att alla utan svårighet skall kunna ta del av dem – såväl personal och elever inom skolan, som har att arbeta efter kursplanerna, som föräldrar eller andra som i övrigt är intresserade. Jag har vidare ansett det önskvärt, likaså i enkelhetens intresse, att undvika upprepningar i förhållande till vad som står i Mål och riktlinjer i Lgr 80.

Jag är övertygad om att båda dessa utgångspunkter redan har en bred förankring såväl i skolkretsar som i samhället utanför skolan. Min uppfattning i detta avseende styrks av att samtliga lärarorganisationer helt står bakom de nu beslutade kursplanerna.

Anf. 9 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Skolöverstyrelsens förslag till kursplaner var mycket väl förankrat. En lång rad grupper med företrädare för olika organisationer och intressenter följde och påverkade utformningen av de nya kursplanerna. Arbetet bedrevs under en osedvanligt stor öppenhet.

I början av september blev det känt att departementet förberedde avsevärda förändringar i skolöverstyrelsens förslag. Enkelt kan man uttrycka det så, att förändringarna var av rent partipolitisk natur. Självfallet utlöste dessa moderata försök en våldsamt reaktion. I en mängd protester från så gott som hela Skolsverige kom ett samfällt ogillande av hanteringen till uttryck.

Tydligen tog strategerna i regeringskansliet intryck av den massiva kritiken. I det slutliga förslag som nu presenterats är många av de moderata försöken att göra förändringar i förslaget inte fullföljda. Det är bra. Ännu återstår dock i de av regeringen fastställda kursplanerna avsnitt som avsevärt skiljer sig från skolöverstyrelsens väl förankrade förslag. Låt mig ta två olika exempel.

*Om kursplanerna
för skolundervis-
ningen*

För det första: För att andan i Mål och riktlinjer skall genomsyra kursplanerna bör de övergripande målen upprepas i anslutning till varje kursplan. För detta finns stöd i aktuell läroplansforskning. Vidare säger alla erfarenheter från Lgr 69 att om inte Mål och riktlinjer integreras med kursplanerna, så tränger de inte ut i det dagliga arbetet med kursplanernas omsättning i undervisning – alla har till leda hört talet om poesidelen i den nu gällande läroplanen. I folkpartiregeringens proposition framhölls mot denna bakgrund vikten av utförliga skrivningar i kursplanerna. Det har alltså funnits ett bestämt pedagogiskt och politiskt syfte med dessa utförliga skrivningar. Detta är också starkt förankrat i forskningen. Statsrådet påstår nu att hon gjort nedskärningar i dessa avsnitt för att hon vill undvika upprepningar, och det står naturligtvis henne fritt att säga så, men hon struntar då i alla de väl dokumenterade erfarenheter som krävt just dessa upprepningar.

För det andra: Utbildningsutskottet var mycket tydligt i sina skrivningar när det gällde vikten av att frågan om resurshushållning kom till uttryck i den nya läroplanen. I utskottets betänkande citerades t. o. m. en bit av målbeskrivningen i SÖ:s förslag till den nya läroplanen avseende ämnet hemkunskap där just detta framhölls, men i de av regeringen nu fastställda kursplanerna har ämnet hemkunskap givits en snävt privatekonomisk inriktning. Detta står alltså inte i samklang med de tydliga skrivningar som utskottet gjorde. Jag kunde ta motsvarande exempel från ämnet bild.

Mot denna bakgrund är det förvånande att statsrådet Mogård i svaret beskriver de förändringar som gjorts i kursplanerna som förändringar som snarast är redaktionella. Det är dock uppenbart att de är av principiell natur. Jag vill därför fråga statsrådet: Varför dessa dimridåer, fru Mogård? Varför inte säga att det är fråga om förändringar av rent politisk natur?

Till sist: Med tanke på den goda förankring som SÖ:s förslag haft vore det också intressant att höra vilket stöd fru Mogårds förslag till förändringar har i exempelvis aktuell läroplansforskning.

Anf. 10 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Göran Persson hävdar att här har förelagat protester från ett så gott som enigt skolsamhälle. I ett replikskifte med mig i den allmänpolitiska debatten lät Lars Gustafsson förstå att han var underrättad om vad som skett i förhandlingsrådet, och jag förmodar att han har vidarebefordrat vad han vet till Göran Persson. Också Lars Gustafsson ansåg sig kunna avslöja att det förekommit moderata attacker och att jag nu har fått retirera.

Jag har här en förteckning över de yrkanden som framställdes i förhandlingsrådet, vilka har tillgodosetts. Det förtjänar kanske att nämnas i sammanhanget att det största lärarförbundet, Sveriges lärarförbund, inte framförde några egna förslag till ändringar. I sak framfördes det tio ändringsförslag. När det gäller hemkunskap har det från början oföränderligt stått så här under rubriken mål: Eleverna skall skaffa sig kunskaper om begränsningar och den ojämna fördelningen av jordens resurser. Nu vill jag veta, Göran Persson: Är det tillägget i ämnet barnkunskap att "undervis-

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om kursplanerna
för skolundervis-
ningen*

ningen skall leda till att eleverna vidgar och fördjupar sina kunskaper om sig själva" som föranleder de här påståendena om snöplig reträtt? Eller är det tillägget i ämnet bild att man skall motverka vandalisering, eller i ämnet hemkunskap att eleverna skall skaffa sig en bättre helhetsbild när det gäller betydelsen av friskvård, eller i samma ämne att de skall få ökad insikt i fråga om klädvalets betydelse för hälsa som är orsaken, eller föranleds trumpetstötarna av tillägget i ämnet idrott, där det i departementets förslag stod: "förstå och aktivt ta ställning till olika problem i det tekniskt komplicerade samhälle vi lever i", medan det i den nu fastställda kursplanen står "förstå, kritiskt granska och aktivt ta ställning"? Eller är det kanske så, att Göran Persson vill slå vakt om sådana här formuleringar i SÖ:s förslag: "— — — Dans bör användas som ett glädjeväckande internationellt kommunikationsmedel mellan människor"?

Nu tycker jag faktiskt att det är dags för en reträtt för Göran Persson. Även en ursäkt är faktiskt på sin plats.

Anf. 11 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Fru Mogård är synbarligen irriterad över den här debatten, och jag förstår hennes irritation. Debatten är säkert besvärlig för henne, och medvetet försöker hon göra den än mer förvirrad genom att tala om det sista förslaget till kursplaner, som jag sade är avsevärt bättre än det ursprungliga. Det var ju de ursprungliga kursplanerna som jag riktade min starkaste kritik emot, och det var ju också beträffande dem som jag påstod att regeringen fått retirera efter en omfattande debatt, som drogs i gång ute i landet sedan det hade blivit känt vilka planer som smiddes i departementet. Vem i denna kammare inbillar sig att fru Mogård eller hennes tjänstemän i departementet skulle ha avstått från de ursprungliga ändringsförslag som förbereddes, om inte pressen hade tagit upp den här diskussionen och om inte reaktionen hade blivit så våldsam? Jag tror att fru Mogård skall vara medveten om att samtliga är på det klara med att det här förelåg en risk för att riksdagen skulle ställas inför ett fullbordat faktum. Det var mot denna bakgrund som den stora debatten drogs i gång. Inte blev det bättre för att fru Mogård i anslutning till denna debatt i pressen gick ut och sade att hon var klämfingrig och gärna lade sig i och försökte att på så sätt påverka utformningen av de här läroplanerna. Jag tycker att detta skall sägas.

Om fru Mogård ville kommentera den andra delen av mitt inlägg, det som rörde de övergripande målens betydelse för kursplanerna, vore jag tacksam. Om fru Mogård då också ville säga var i läroplansforskningen hon har stöd för det synsätt som kommer till uttryck, vore det bra. Om vi icke återigen skall hamna i läget att vi får en läroplan som liknar den gamla beträffande vilken det ibland något föraktfullt talades om poesidelen, behövs en integrering av de övergripande målen och kursplanerna. Detta är alla överens om, särskilt de som sysslar med läroplansforskning. Fru Mogård delar inte den uppfattningen — varför?

Anf. 12 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att sakdebatt inte ligger för Göran Persson. I övrigt vill jag inskränka mig till att säga att jag tycker att det är pinsamt att för skolpolitiskt verksamma riksdagsmän gång på gång behöva upprepa att hela läroplanen utgör tvingande bestämmelser för skolans verksamhet. Det är alltså inte möjligt för någon som arbetar i skolan att säga att han inte bryr sig om mål och riktlinjer. Det är tvingande bestämmelser i samma utsträckning som kursplaner och timplaner.

Anf. 13 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Vad fru Mogård säger är formellt sett alldeles riktigt. Men min fråga lydde: Var i läroplansforskningen har fru Mogård stöd för bortrensning av de övergripande målen och riktlinjerna från kursplanerna? En entydig läroplansforskning ger vid handen att dessa övergripande mål och riktlinjer, om de skall slå igenom i skolvardagen, måste finnas med i kursplanernas utformning. Jag har inte fått svar på min fråga på den punkten. Möjligen har fru Mogård den uppfattningen om mig att jag inte vill föra någon sakdebatt, men om nu fru Mogård vill göra det är jag tacksam om hon kan svara på min fråga.

7 § Svar på fråga 1980/81:31 om behandlingen av kursplaneförslag i skoldelegationen**Anf. 14** Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Lars Gustafsson har frågat mig varför den socialdemokratiska begäran om att få behandla de ändrade kursplaneförslagen i skoldelegationen avslagits.

När den parlamentariska skoldelegationen tillkallades i slutet av förra året angavs i delegationens direktiv att dess uppgift är att medverka i uppföljningen av den nya läroplanen. Avsikten var aldrig att delegationen skulle ta aktiv del i själva beslutsprocessen med en ny läroplan för grundskolan. När delegationen i april i år informerades om skolöverstyrelsens förslag till kursplaner och gavs tillfälle att ställa frågor, var delegationens ledamöter och sakkunniga också överens om att ej i sak behandla kursplaneförslagen.

Anf. 15 LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet Mogård för svaret.

Det var ju så att utbildningsutskottet fattade ett beslut om att man skulle tillsätta en delegation eller något annat organ – namnet angav man inte – som skulle följa reformarbetet i anslutning till besluten avseende både SIA och den nya kursplanen. Det arbetet skulle ske under parlamentarisk medverkan.

I utbildningsutskottet anfördes att uppföljningsarbetet bör ske under parlamentarisk medverkan, och i direktiven till delegationen sades, att en av uppgifterna för delegationen blir att på motsvarande sätt ta del av

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

Om behandlingen av kursplaneför- slag i skoldelega- tionen

uppföljningen av den nya läroplanen. Ordet uppföljning kan möjligen tolkas på litet olika sätt, och man kan fundera över om det är uppföljning av riksdagens beslut eller uppföljning av regeringens beslut som det är fråga om. Det är tydligen uppföljning av regeringsbesluten som delegationen skall syssla med, inte uppföljning av riksdagsbesluten. Jag tycker att det är att hårdra formuleringen.

Om riksdagen fattat ett beslut om uppföljning av vissa reformer och begärt tillsättande av en parlamentarisk delegation – och regeringen tillsätter en sådan delegation – borde den delegationen få ta del i hela uppföljningsarbetet, alltså ända från riksdagsbeslutet och framöver. Det menar uppenbarligen inte statsrådet Mogård, utan hon menar att delegationens uppgift blir att börja arbetet från den tidpunkt då regeringen fattade sitt beslut och sedan möjligen gå in i den följande processen. Jag tycker att det är en snäv tolkning av uppföljningsbegreppet, men jag förmodar att det inte är mycket att göra åt, om statsrådet nu gjort den tolkningen. Den enda slutsats som kan dras är att vi, vid kommande beslut i riksdagen i liknande situationer, får vara mer noggranna med formuleringarna, så att exempelvis en uppföljning kan gälla hela processen, från riksdagsbeslutet och framåt.

Men alldeles oavsett detta, som man kan ha delade meningar om, kunde väl delegationen ha sammankallats för att åtminstone bli informerad, eftersom den principen gällt tidigare. Man informerade om SÖ:s första förslag. Varför gavs inte motsvarande information när det gällde nästa led i processen? Det kunde vara intressant att få ytterligare en kommentar till det.

Anf. 16 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag tror att vi vid detta tillfälle kan lämna tolkningsfrågorna därhän.

Jag kan bara upprepa vad jag sade i mitt svar. Delegationen diskuterade denna fråga i våras. Man var utan reservationer från något håll överens om att delegationen inte skulle begära att få delta i arbetet med kursplanerna.

Jag vill också tillägga att det inte på något sätt framgår av det brev som de två socialdemokratiska ledamöterna skickade till delegationen för att begära att få behandla kursplanerna, en knapp vecka före avhoppet, att de övervägde att lämna delegationen om de inte fick som de ville då. Inte heller i våras hade man den inställningen.

Jag kan bara konstatera att man tog till brösttonerna först sedan en upprörd pressdebatt gav vid handen att här fanns poäng att plocka hem. Det brukar kallas opportunist.

Anf. 17 LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Min fråga gällde inte om de socialdemokratiska ledamöterna hade lämnat delegationen eller inte. Det är en fråga för sig. Den har jag inte tagit upp. Jag tänker inte gå in på den debatten. Därför tycker jag det var

onödigt att Britt Mogård tog upp den. Den går ju att föra inför andra fora.

När man ändå hade gått så långt i denna delegation, att man hade informerat om SÖ:s första förslag, borde man åtminstone kunna också informera om de följande leden i denna process. Det hade väl ändå inte varit orimligt. Det var den informationen de här ledamöterna ville ha. Jag förstår inte varför de förnekades den. Det var det jag ville ha svar på av Britt Mogård, inte på frågan om de socialdemokratiska ledamöterna hade hoppat av eller inte.

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om behandlingen
av kursplaneför-
slag i skoldelega-
tionen*

Anf. 18 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag vill erinra om att framställningen från de två socialdemokratiska ledamöterna kom i allra sista slutfasen av beredningsarbetet. De begärde inte alls att få bli informerade. De begärde att få delta i sakkbehandlingen. Det var det som avvisades av skoldelegationens ordförande.

Anf. 19 LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Om nu framställningen kom i sista stund, kunde man väl ändå ha varit tillmötesgående och lämnat denna information. Det ger, tycker jag, ett underligt intryck när man är beredd att ge information på en viss punkt i processen, men sedan inte är beredd att ge information på en annan punkt i processen.

Jag lämnar frågan öppen varför de socialdemokratiska ledamöterna inte tidigare begärde information. Men när de nu gjorde det, varför kunde man då inte tillmötesgå denna begäran? Det var det frågan gällde.

Anf. 20 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Först erbjuder vi delegationen att få vara med och diskutera hela förslaget på vårkanten, och man svarar: Nehej, det vill vi inte. Men sedan, när det blir en upprörd pressdebatt, vill de vara med, ungefär i samma ögonblick som förslaget är färdigt för MBL-förhandlingar. Hur i all sin dar skall vi kunna fullgöra vårt arbete, om det skall gå till på det viset? Menar Lars Gustafsson verkligen vad han säger?

Anf. 21 LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Det kan möjligen förhålla sig på det sättet, statsrådet Mogård, att det var därför att det blev en upprörd pressdebatt som de socialdemokratiska ledamöterna ville ha information.

Om de först skall få bli informerade om ett förslag och sedan inte hör någonting utan via pressen får veta att det blir stora förändringar, är det underligt att de vill ha information i ett senare skede? Att statsrådet står och gör sig lustig över detta tycker jag är rätt beklämmande. Pressdebatten, om något, borde ha gett anledning till att informera i denna fråga. Så sjukt var det väl ändå inte?

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Meddelande om
svar på interpellationerna 1980/81:2 och 10*

*Om fortsatt drift
vid Ramviks sågverk i Ångermanland*

8 § Meddelande om svar på interpellationerna 1980/81:2 och 10

Anf. 22 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! På grund av utlandsresa kommer jag ej att inom föreskriven tid besvara interpellationen 1980/81:2 av Hans Petersson i Hallstahammar om den malmbaserade specialstålsproduktionen och interpellationen nr 10 av Karl-Gustaf Mathsson om stålindustripolitiken.

Efter överenskommelse med interpellanterna kommer jag att besvara båda interpellationerna fredagen den 7 november 1980. Jag avser att samtidigt även besvara frågan nr 14 av Anna-Greta Leijon om sysselsättningen i Bergslagen.

§ 9 Svar på fråga 1980/81:22 om fortsatt drift vid Ramviks sågverk i Ångermanland

Anf. 23 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Bengt Wiklund har frågat mig om jag är beredd att medverka till att en grupp anställda får möjlighet att förvärva Ramviks såg för en köpeskilling som gör det möjligt att driva sågverket utan alltför stora kapitalkostnader och därmed ge arbete åt 35 av det 70-tal anställda som drabbas av ett nedläggningsbeslut för sågverket.

Styrelsen för Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (NCB) beslutade i april i år att på grund av råvarubrist och dålig lönsamhet inleda förhandlingar om att avveckla verksamheten vid Ramviks såg. Sågverket sysselsatte då ca 110 personer. Sågverksamheten i Ramvik upphörde den 1 oktober i år. Något beslut inom NCB om försäljning av anläggningstillgångarna vid sågen har dock ännu inte fattats. Enligt uppgift har bl. a. en grupp av anställda vid kontakter med företaget visat ett intresse av att utreda förutsättningarna för fortsatt drift i reducerad omfattning vid sågverket. Enligt vad jag erfarit undersöker även utvecklingsfonden i Västernorrlands län ett alternativ avseende en begränsad verksamhet med ny produktionsinriktning vid sågverket.

Jag kan inte ingripa i eventuella pågående kontakter mellan NCB och skilda intressenter av anläggningarna i Ramvik. Det åvilar företagsledningen att med beaktande av bl. a. företagets framtida råvaruförsörjningsläge och ekonomiska utveckling besluta om hur avvecklingen av företagets verksamhet i Ramvik skall ske. Jag utgår från att företaget i sina överväganden även bedömer skilda alternativ mot bakgrund av bl. a. möjligheterna till framtida sysselsättning för de anställda vid sågverket.

Anf. 24 BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på min fråga, men jag vill inledningsvis säga att jag tycker att det är mycket svagt och vagt formulerat.

Min fråga var, om industriministern som företrädare för de intressen som

finns i NCB – där staten också är intressent – är villig att medverka till att de anställda får möjlighet att överta Ramviks såg för en sådan köpesumma att kapitalkostnaderna inte blir för dryga. Jag har inte begärt att industriministern skall ingripa i de pågående kontakterna. Men en önskan från min sida, och jag tror också en önskan från de anställdas sida, är ett rakt och klart besked om huruvida staten såsom delägare i NCB är beredd att medverka till att de anställda kan förvärva anläggningen och att de ges möjligheter att driva den vidare med olika intressenter i bakgrunden utan att kapitalkostnaderna blir alltför höga.

Det har ju cirkulerat sifferuppgifter om att det kostar 21 milj. kr. att lägga ner driften vid det här sågverket och uppgifter om att ett 35-tal anställda skall erbjudas ny anställning i Lugnviks sågverk, som ägs av SCA. Men enligt de uppgifter jag har fått kommer det troligen inte att ske före 1982.

När det däremot gäller uppgiften om råvaran har de anställda meddelat, både i press och i samband med förhandlingar med NCB:s styrelse, att de har en garanterad råvarutillförsel som är tillräckligt stor för att de skall kunna driva verksamheten i dess nuvarande omfattning. I dag rör det sig om mellan 10 och 20 anställda.

Att den dåliga lönsamheten skulle ha varit en grund för NCB:s beslut om avveckling av verksamheten är någonting nytt som det aldrig har talats om tidigare. De anställda har hävdat att lönsamheten inte är dålig vid Ramvikssågen, och NCB:s styrelse har i stort sett hävdat att det är på grund av brist på råvara som driften vid sågen inte kunnat fortsätta.

Att det finns flera som är intresserade av anläggningarna i Ramvik är i och för sig bra. Men nog kräver väl anständigheten och tidigare löften om avveckling av sådan här verksamhet i socialt acceptabla former att de anställda, som ägnat sågen så många och långa år av arbete, får första chansen att förvärva anläggningen, när de nu har intresse av det, och att de får göra det på så goda villkor som möjligt.

Jag frågar därför industriminister Åsling: Kan inte industriministern ge ett besked om hur intressenten staten ser på frågan och huruvida industriministern är beredd att medverka till att de anställda kan förvärva anläggningen? Det vore en bättre hälsning till de anställda och ett bättre besked än den vaga avslutningen i svaret.

Anf. 25 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag först rent principiellt säga att jag självfallet, i alla de sammanhang där det är aktuellt och där det finns sakliga motiv för det, är beredd att medverka till att anställda går in som ägare i företag eller övertar företag, när tidigare ägare misslyckats eller tröttnat i sin företagarrull.

När det sedan gäller frågan om Ramviks såg vill jag påminna Bengt Wiklund om att riksdagen inte är någon företagsstyrelse. De förhandlingar om priser, villkor etc. som kan komma att bli aktuella i fallet Ramvik kan inte vi från riksdagens eller regeringens sida föregripa. Bengt Wiklund säger att jag borde kunna uttala att det är önskvärt att de anställda fick förvärva sågen till ett sådant pris att kapitalkostnaderna inte blir för höga. Det vore ju

*Om fortsatt drift
vid Ramviks såg-
verk i Ångerman-
land*

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om åtgärder för
att bevara syssel-
sättningen i Sol-
lefteå kommun*

ganska långtgående direktiv till en förhandling som ännu inte har börjat. I realiteten – det vet Bengt Wiklund lika bra som jag – innebär det att vi här i kammaren skulle prissätta Ramviks såg, och det måste väl ändå sägas vara att helt felaktigt uppfatta riksdagens roll när det gäller att bedöma verksamheten i företag, även om företaget har ett betydande statligt intresse.

Anf. 26 BENGTT WIKLUND (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för detta andra besked. Det var något mera glädjande för mig som frågeställare, och jag tror även för de anställda vid Ramviks sågverk.

Jag är fullt medveten om att riksdagen och regeringen inte kan säga: Den här anläggningen skall NCB:s styrelse sälja för 1 milj. kr., 100 000 kr. eller 5 milj. kr. Men det finns ett besked från NCB:s styrelse i den här debatten, nämligen att man skall medverka till att dessa företag avvecklas i socialt acceptabla former. Då menar jag att det, eftersom de anställda har framfört önskemålet att om möjligt få förvärva anläggningen och driva den med 10 à 20 anställda, borde vara ett intresse för staten som delägare att uttala sig för att de anställda skall få chansen att förvärva företaget. Jag förstår dock att industriministern inte kan stå här och säga exakt hur det skall bli. Många av de anställda har arbetat i kanske 25 eller 30 år vid Ramviks såg och verkligen gjort en insats i företaget. De har själva uttalat detta önskemål. Det är ingen hemlighet – det vet både industriministern och jag – att det skett en glidning i denna fråga. Från början sade man ifrån: Det blir ingen försäljning. Nu är man beredd att diskutera. Även industriministern har sagt att det finns andra intressenter än de anställda. Det tycker jag är glädjande.

Jag tackar för att jag kunde få ytterligare svar på min fråga. Jag hoppas att alla parter som har intresse av att skapa sysselsättning i Ådalsdistriktet – industriministern och alla andra – kan medverka till att de anställda får överta sågen och driva den vidare.

10 § Svar på fråga 1980/81:24 om åtgärder för att bevara sysselsättningen i Sollefteå kommun

Anf. 27 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Nils-Olof Grönhagen har frågat mig vilka åtgärder ur regionalpolitisk synpunkt jag avser att vidta för att rädda Eisers fabrik i Sollefteå och Lättmetallverket i Långsele eller hur snabbt ny sysselsättning i samma omfattning kan skapas.

Jag vill till att börja med framhålla att det vid Eiserkoncernens införlivande med Statsföretagsgruppen vid årsskiftet 1977-1978 förutsattes att åtgärder skulle behöva vidtas för att göra Eiserföretagen ekonomiskt livskraftiga.

Enligt vad jag inhämtat har AB Eiser beslutat inleda MBL-förhandlingar om att lägga ner sin enhet i Sollefteå eftersom det inte har gått att få denna enhet lönsam. Sådana förhandlingar pågår f. n. Jag vill i denna del framhålla att varken jag eller regeringen har några formella möjligheter att ingripa i

pågående förhandlingar.

Vad beträffar Lättmetallverket i Långsele har företaget tillmätts stor regionalpolitisk betydelse. Det statliga stödet som har utgått till Lättmetallverket skall ses mot denna bakgrund. Problemen inom företaget var dock så djupgående att en konkurs blev oundviklig. Nu pågår sökandet efter en intressent som har erforderlig branschkunskap och de övriga förutsättningar som fordras för att driva verksamheten vidare på ett företagsekonomiskt riktigt sätt. Finner vi en sådan intressent kan regionalpolitiskt stöd komma i fråga för de investeringar som kan visa sig vara nödvändiga för rationell drift av företaget.

Kan en fortsättning av hittillsvarande verksamheter i de berörda företagen inte åstadkommas måste ansträngningar göras, både regionalt och centralt, för att så snabbt som möjligt skapa ny sysselsättning. Regeringen följer utvecklingen och är beredd att, med de medel som står till dess förfogande, stödja projekt som ger ökad sysselsättning i Sollefteå.

Anf. 28 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Även om det inte har blivit något konkret besked i de konkreta frågorna, så är det ändå en liten anvisning.

Får jag något erinra statsrådet om förhållandena i Sollefteå – i vad vi kallar övre Ådalen – där man sedan mitten på 1950-talet ur befolkningssynpunkt har förlorat i runt tal 13 000 människor. Läger man det egentliga Industri-Ådalen därtill – Kramfors kommun – så innebär det att den delen av vårt land har förlorat i runt tal 23 000 människor sedan mitten på 1950-talet. Det är väl alldeles uppenbart att de kommunalmän som är verksamma i de här båda kommunerna är intresserade av att den sysselsättning som redan finns skall kunna behållas och om möjligt också utökas för att man skall kunna få en balans i befolkningsunderlaget.

Jag förstår industriministerns sätt att svara när det gäller Eiser, därför att sedan jag ställde frågan har jag informerats om att man under gårdagen hade överläggningar med kommunens ledning, och det lär vara förhandlingar i dag med personalen. I och för sig har jag alltså förståelse för detta. Men jag förstår inte att inte regeringen skall kunna agera. Jag menar inte att industriministern skall kunna ingripa i pågående förhandlingar. Men det måste vara ett intresse från industriministerns sida att ur regionalpolitisk synpunkt kunna vara med och styra det beslut som Eiserkoncernen har fattat, nämligen att lägga ned den fabrik de har i Sollefteå.

När det gäller Lättmetallverket trodde jag att svaret skulle vara något annorlunda utformat, för efter vad jag vet har de anställda nu beslutat att överta företaget. Man har klarat av att skaffa teknisk ledning, och ärendet ligger enligt uppgift hos industridepartementet. Det är därför jag skulle vilja ställa frågan till herr statsrådet: När avser statsrådet att ta positiv ställning till de anställdas begäran i det här avseendet?

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om åtgärder för
att bevara syssel-
sättningen i Sol-
lefteå kommun*

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om åtgärder för
att bevara syssel-
sättningen i Sol-
lefteå kommun*

Anf. 29 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag först försäkra Nils-Olof Grönhagen att jag är väl medveten om problemen i Sollefteå kommun och över huvud taget i Ådalen. Vi har ju i regionalpolitiskt avseende ägnat stor uppmärksamhet åt problemen i regionen. Bara häromveckan behandlade vi ett ärende om lokalisering till Sollefteå kommun, på osedvanligt gynnsamma villkor med hänsyn till den situation som arbetsmarknaden i regionen befinner sig i.

Beträffande Eiserkoncernen vill jag crinra om att det mål som också riksdagen godkänt gäller, nämligen att Eiserkoncernen skall inrikta sin verksamhet på att bli lönsam. Det är nödvändigt bl. a. med hänsyn till konkurrensen i branschen och till enskilda företag som också arbetar inom tekoindustrin. Det är mot den bakgrunden Eiserkoncernens ledning har att vidta sina dispositioner, och det är mot den bakgrunden vi får se de förhandlingar som inletts beträffande Sollefteåenheten. Det är inte möjligt för regeringen, med hänsyn till det uppställda målet för Eiserkoncernen, att inskrida vare sig genom att lägga sig i förhandlingen – självfallet – eller genom att ändra direktiven för Eiserkoncernens verksamhet.

Statens engagemang i Lättmetallverket har, kan man säga, också i hög grad fått sin prägel av det allvar med vilket vi ser på situationen i regionen. Vi har gjort långtgående ansträngningar för att rädda företaget, vilket tyvärr inte har varit möjligt.

Jag kan för dagen inte yttra mig om när frågan om en rekonstruktion av företaget kommer upp. Vi måste nu först bedöma vilka realistiska alternativ som kan finnas, och i det sammanhanget föreställer jag mig att de anställdas engagemang också kommer upp till bedömning. Det torde ta en eller annan vecka innan vi är beredda att skrida till beslut i det här ärendet.

Anf. 30 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Jag skulle vilja vädja till statsrådet att så snart som möjligt försöka fatta ett positivt beslut i den här frågan. De människor det här gäller har under en mycket lång period fått gå omkring och vara oroliga för sin sysselsättning. Det är därför jag menar att man från departementets sida snabbt måste komma fram till ett beslut, så att människorna i lugn och ro kan återgå till sina arbeten och på det sättet göra en samhällsinsats.

I slutet av sitt svar har statsrådet sagt:

”Kan en fortsättning av hittillsvarande verksamheter i de berörda företagen inte åstadkommas måste ansträngningar göras, både regionalt och centralt, för att så snabbt som möjligt skapa ny sysselsättning.”

Får jag fråga: Kommer statsrådet själv att ta initiativ till att ny sysselsättning skapas i Sollefteå kommun om detta syfte inte går att förverkliga?

Anf. 31 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Arbetsfördelningen är sådan att det framför allt är kommunen och de regionala samhällsorganen som måste komma med initiativ i den riktningen. Men vi är från industridepartementets sida beredda

att inom ramen för etableringsdelegationens arbete, och även på annat sätt, aktivt medverka i det arbetet. Jag vill dock understryka att det i första hand är kommunen och i andra hand länsorganen som noga måste överväga vad som kan göras för den händelse driften inte kan fortsätta vid de nu befintliga företagen.

11 § Svar på fråga 1980/81:2 om svenskt regeringsinitiativ med anledning av förhållandena i Bolivia

Anf. 32 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig vilka initiativ den svenska regeringen har vidtagit för att fördöma militärkuppen i Bolivia och stödja den lagligt valde presidenten.

Redan några dagar efter kuppen gjorde regeringen genom statsrådet Karin Andersson ett uttalande av följande lydelse: "En kraftfull opinion runt om i världen fördömer i dag den bolivianska militärkuppen. Den bryter en demokratiseringsprocess, som för ett par år sedan inleddes av en liten grupp modiga kvinnor och som sedan fått ett brett stöd hos det bolivianska folket --- Den svenska regeringen beklagar starkt att den bolivianska militären än en gång kränkt folkviljan och vi känner den djupaste oro inför uppgifterna om summariska avrättningar och andra brott mot grundläggande mänskliga fri- och rättigheter."

Både statsrådet Wikström, som ofta tjänstgör som tillförordnad utrikesminister, och jag själv har vid senare tillfällen uttalat regeringens inställning i lika klara ordalag. Låt mig som exempel citera vad jag sade om Bolivia i ett offentligt anförande om läget i Latinamerika den 18 september i år: "Vad som hänt i Bolivia är tragiskt välbekant. Undantagstillstånd har proklamerats och censur införts. Regimens motståndare förföljs, torteras och fängslas. Facklig verksamhet har förbjudits, folkrörelser olagligförklarats. Grymhet och godtycke härskar.

Den demokratiska världens förkastelse över denna den senaste raden av bolivianska militärkupper har varit så stark att man kan hysa förhoppningar om att även dessa militärer snart skall inse sitt misstag och dra sig tillbaka till de kaserner där de hör hemma. När så sker blir den Andinska paktens ett solitt demokratiskt block som kan uppträda som föredöme och inspiratör för de demokratiska strävandena i andra länder på kontinenten."

Vid samtal som jag och andra medlemmar av regeringen haft med bolivianer som är motståndare till den nuvarande militärregimen i Bolivia har vi klart deklarerat vårt stöd till dem som verkar för demokrati i Bolivia. Några kontakter av politisk natur med militärregimen har vi inte haft.

Anf. 33 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga. Det är väldigt lätt att instämma med utrikesministern i den förhoppning som

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

Om svenskt regeringsinitiativ med anledning av förhållandena i Bolivia

*Om svenskt rege-
ringsinitiativ med
anledning av för-
hållandena i Boli-
via*

uttrycks i frågesvaret, att de bolivianska militärerna så snart som möjligt skall dra sig tillbaka till sina kaserner. De uttalanden som regeringen gjort har också varit entydiga; det är inget fel på dem.

Men fortfarande, efter några månader, sitter generalsjuntan kvar vid makten, och det finns f. n. ingenting som tyder på att dess ställning har försvagats. Tvärtom har de rapporter som vi fått – senast från den LO-delegation som besökt Bolivia – tyvärr klart pekat på att militärjuntan stärker sitt grepp om landet. Vi vet också att UDP, den folkfront som valde Siles Zuaso till president – han är alltså den lagligt valde presidenten – nu har bildat en underjordisk regering som verkar inne i Bolivia och som hos hela världen vädjat om ett brett stöd.

Jag anser inte att det räcker med bara ord, även om jag naturligtvis tacksamt noterar regeringens inställning, utan min fråga lyder: Vad skall göras härnäst? Finns det några möjligheter för regeringen att handla? Planerar regeringen att göra några internationella framstötter och så att säga övergå från ord till mer handlingsmässiga insatser? I det här fallet konstaterar vi ju faktum: Militärjuntan sitter kvar och stärker sin makt. Utrensningarna, fängsedomarna, fängslandena utan domar och tortyren fortsätter. Det behövs alltså ytterligare åtgärder.

Utrikesministern känner säkert till de paroller som utgått från de bolivianer här i Sverige som är representanter för folkfronten, en mycket bred koalition. De har krävt i första hand erkännande av den underjordiska regeringen och vissa andra åtgärder, bl. a. bojkott av Bolivia.

Jag vill slutligen fråga utrikesministern: Avser regeringen att på något sätt ta upp dessa propåer från det bolivianska folkets lagligt valda representanter?

Anf. 34 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Vi följer läget i Bolivia liksom i andra krisområden i världen och är ständigt beredda att göra vår insats för att påverka utvecklingen. I det sammanhanget har vi sällan några andra medel än just ord till vårt förfogande.

Vi har fått propåer, av det slag som Oswald Söderqvist nämner, om att erkänna exilregeringen. Vi har svarat på samma sätt som vi gjort när det gällt andra propåer av liknande slag från andra grupper som inte representerar den officiella regeringen, att det strider mot svensk praxis att göra sådana erkännanden. Det är ett rent formalistiskt ställningstagande som på inget vis speglar någon motvilja mot de grupperingar som på det viset kräver ett stöd. De har vår erkänsla utan att för den skull ha vårt officiella och diplomatiska erkännande.

Anf. 35 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det återstår då att eventuellt ta upp denna fråga i internationella fora, vilket också är möjligt. Jag vill i det sammanhanget ställa en tredje fråga till utrikesministern: Har regeringen några planer på att

göra det, exempelvis inom ramen för arbetet inom internationella organisationer?

Jag tänker inte bara på FN i vid mening – det är många underliggande organisationer som är involverade i dessa sammanhang. Vi har t. ex. vårt i andra sammanhang starkt kritiserade medlemskap i IDB. Här finns alltså möjligheter för den svenska regeringen att agera. Jag vill därför slutligen fråga om utrikesministern har några synpunkter på förslaget att verka i internationella fora, för att på så sätt förstärka den kritik det är nödvändigt – det anser både utrikesministern och jag – att rikta mot juntan?

Anf. 36 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Vi försöker alltid utnyttja internationella fora för opinionsbildning till förmån för respekt för mänskliga rättigheter och fredligt biläggande av tvister. Det kommer att bli fallet också när det gäller situationen i Bolivia.

Till detta vill jag lägga, att vi ser det som en uppgift för i första hand länderna i regionen att agera i detta sammanhang. Vi vill inte undandra oss vårt ansvar, men vi är ett land långt ifrån Bolivia, med mindre möjligheter än regionens egna länder att faktiskt påverka situationen. I den Andinska paktens finns också en beredvillighet att göra det liksom i den amerikanska samarbetsorganisationen. Vi har också med tillfredsställelse noterat att Förenta staterna som protest mot militärkuppen har kallat hem sin ambassadör från La Paz och avbrutit allt militärt och ekonomiskt bistånd till Bolivia. Det internationella trycket mot militärjuntan i Bolivia är alltså starkt. Jag hoppas, liksom Oswald Söderqvist, att trycket till sist skall medföra att den lämnar ifrån sig makten och låter den demokratiska process som hade sin gång få fullföljas.

§ 12 Svar på fråga 1980/81:4 om svenskt regeringsingripande till förmån för etiopisk kyrkoledare

Anf. 37 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Tore Nilsson har frågat om jag är villig att närmare undersöka möjligheten att få visshet om den etiopiske kyrkoledaren Gudina Tumsas läge.

Jag vill erinra om det svar jag gav Tore Nilsson den 19 maj i år, med anledning av hans fråga om eventuella regeringsåtgärder till förmån för kristna ledare i Etiopien. Jag underströk att ansträngningarna för att öka respekten för de mänskliga fri- och rättigheterna är en grundläggande del av svensk utrikespolitik. Regeringen bedriver ett aktivt arbete för att få ett stopp på övergrepp mot mänskliga rättigheter i Etiopien. Detta arbete sker såväl i internationella organ som vid direkta kontakter med de etiopiska ledarna.

Vi vet att generalsekreteraren i den etiopiska Mekane Yesus-kyrkan, Gudina Tumsa, försvann till synes spårlöst för ett år sedan. Det har gjorts

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

Om svenskt regeringsingripande till förmån för etiopisk kyrkoledare

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om svenskt rege-
ringsingripande
till förmån för
etiopisk kyrko-
ledare*

intensiva ansträngningar, inte minst från svensk sida, för att få klarhet i vad som hänt honom. Flera uppgifter tyder på att han befinner sig i fängelse, även om någon bekräftelse inte har gått att få från etiopiskt håll. Den svenska regeringen kommer att fortsätta ansträngningarna att genom alla till buds stående kanaler få klarhet i frågan. Jag beklagar att den etiopiska regeringen, trots flera påstötningar, inte har kunnat eller önskat ge besked om vad som hänt Tumsa.

Anf. 38 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Jag tycker att det är blekt.

Vem är Gudina Tumsa? Han är ingen förbrytare. Han greps en dag när han var på väg hem från ett bibelstudium i Addis Abeba. Tumsa var ledare för en kyrka med mer än en halv miljon medlemmar. Han är offer för förbrytare. Kommunismens hemska ansikte grinar bakom hans fängslande. Den röda terrorn, som begynte 1978, har slagit ännu ett offer.

Tumsa bortfördes den 28 juli 1979 till okänt fängelse. Hans hustru fängslades i början av detta år. Ovissheten är nu stor om huruvida han lever eller är död.

Den norske utrikesministern Knut Frydenland lämnade i maj 1980 följande besked i stortinget:

De upplysningar som utrikesdepartementet nu fått tycks bekräfta vad som har sagts i pressen om att kyrkoledaren Gudina Tumsa inte längre lever. Även om det inte är officiellt bekräftat, understryker Tumsas öde det nödvändiga i att noga följa utvecklingen i Etiopien, när det gäller de mänskliga rättigheterna.

Jag har också fått ett svar av utrikesminister Blix den 12 januari 1979 som rör frågor av den här arten. I jämförelse med det, som egentligen tog Etiopien i försvar, tycker jag att utrikesminister Ullstens svar i maj i år var bra. Han lovade då fortsatta svenska insatser för Tumsa och för de fängslade och plågade i kommunistterrorrens Etiopien.

Emellertid tycker jag inte att vi har fått några egentliga besked. Det är klart att det är svårt att säga någonting konkret, men skulle det ändå inte vara möjligt för regeringen att direkt ställa frågan om Tumsa lever eller är död, att begära besked och sedan tala om det för oss i Sverige?

Amnesty International har på årsdagen av Tumsas bortrövande skrivit till dergen, dvs. regeringen, i Etiopien och begärt upplysningar i fallet. Amnesty ämnar "adoptera" Gudina Tumsa som s. k. samvetsfånge, vilket innebär att grupper från Amnesty i flera länder skall försöka ta sig an hans fall och arbeta för hans frigivning. Men först måste man veta om han lever, och det finns alltså starka tvivel om det.

Amnesty har även uppmanat sina medlemmar att skriva till regeringschefen Mengistu Haile Mariam och begära uppgifter om Tumsa. En ström av skrivelser beräknas komma in.

Enligt en intervju i tidningen Dagen den 4 oktober i år skall biskop Josiah Kibira från Tanzania, som är Lutherska världsförbundets president, tala med

Etiopiens statschef om Gudina Tumsas öde. Kibira tror för sin del att Tumsa ännu lever.

Mekane Yesus-kyrkan är en frukt av den svenska missionen, och dess ledare har intima förbindelser med Sverige. Därför är det särskilt viktigt för oss i vårt land att göra någonting, men jag tror också att Sverige har en röst som hörs litet klarare än andra. I samband med det som nu görs av Amnesty och av Kibira tycker jag att utrikesminister Ullsten och svenska regeringen har en stor chans att verkligen ryta till, om jag får uttrycka mig så vanvördigt. Finns det ingen möjlighet att redovisa vad som har gjorts från regeringens sida?

Anf. 39 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Vare sig det gäller enskilda personer, som i det här fallet, eller politiska händelser, som i den förra frågan, kan den svenska regeringen egentligen inte göra så mycket annat än verka för humanitetens och de mänskliga rättigheternas sak. Tyvärr kan vi inte, i och med att vi åtar oss att göra det, också åta oss att presentera ett resultat.

Vi har ställt frågan om Gudina Tumsas situation. Vi har frågat medlemmarna av den etiopiska regeringen direkt om de vet ifall han lever eller inte. Men vi har inte fått några tillfredsställande svar, och därför kan jag bara svara på det svävande sätt som jag har gjort här i dag. Samtidigt innebär dock det sättet att svara att vi inte har godtagit de svar vi fått från etiopisk sida utan fortsätter efterforskningarna. Det hoppas jag skall vara ett besked som är tillfredsställande ur frågarens synpunkt.

Anf. 40 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Vad utrikesministern nu lägger till är på sätt och vis det jag efterlyste; det ger litet mera uppgifter om hur man arbetar.

Jag vill inte vara någon officiell rådgivare åt regeringen, och jag hoppas att andra har sagt detsamma som jag säger nu, nämligen att just det intima sambandet mellan Sverige och Etiopien under mer än 100 år då det gäller mission och u-hjälpsarbete borde vara någonting som väger tungt. Jag tror också att man förstår ett sådant språk där ute. Jag hoppas att det i regeringens brev och skrivelser också talas om, vad vi känner och tänker på kyrkligt håll i Sverige.

Jag har ställt frågan gång på gång, för jag inbillar mig trots allt att om saken debatteras i parlament i Europa – i Norge, i Sverige och på andra håll – så har det sin betydelse. Och jag tror att framför allt den svenska regeringens ord, som jag tycker kan vara rätt tillspetsade, till slut skall vara droppen som urholkar stenen.

Det är ju upprörande att det skall vara så här i ett land som Etiopien – som ändå var på väg att bli ett bättre land genom den utveckling som hade påbörjats med svenskt och annat bistånd - att det skulle falla i händerna på rövare av det här slaget.

Jag beklagar alltså situationen, och jag är medveten om att det kanske för dagen är omöjligt för utrikesministern att säga mer.

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om svenskt rege-
ringsingripande
till förmån för
etiopisk kyrko-
ledare*

*Om regeringens
bedömning av
finsk lagstiftning
om homosexualitet***13 § Svar på fråga 1980/81:33 om regeringens bedömning av finsk lagstiftning om homosexualitet****Anf. 41** Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jörn Svensson har frågat mig – under återopande av att den finska lagstiftningen angående homosexualitet har tagits upp inför internationellt forum – vilken hållning Sverige kommer att inta vid bedömningen av den finska lagstiftningen rörande homosexualitet.

Det finska s. k. uppmaningsförbudet i fråga om homosexualitet har anhängiggjorts i FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna. Kommitténs ledamöter tjänstgör i personlig egenskap, och f. ö. är f. n. ingen svensk medlem av denna kommitté. Mot denna bakgrund ankommer det inte på regeringen att ta ställning till ärendet. Regeringen har f. ö. erfarit att man i Finland överväger ett upphävande av ifrågavarande lagstiftning.

Jag vill slutligen erinra om att den svenska regeringen och riksdagen undanröjt de flesta former av diskriminering av homosexuella. Självfallet accepterar vi inte inskränkningar av det slag Jörn Svensson berör i sin fråga.

Anf. 42 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Till en början vill jag säga att det ju inte är så att "den svenska regeringen och riksdagen undanröjt de flesta former av diskriminering av homosexuella" här i landet. De har undanröjt ett flertal former av diskriminering på det rent legala planet. – Detta bara som en beskrivning av situationen.

Finland är det enda nordiska land där det fortfarande finns kvar en grovt diskriminerande lagstiftning, som i praktiken gör det straffbart att över huvud taget tala om och diskutera homosexualitet öppet. Det är alltså detta som har anmälts inför internationellt forum.

Nu hade jag mig naturligtvis bekant, när jag ställde frågan, att f. n. ingen svensk är medlem av det FN-organ där den här frågan skall tas upp. Men jag tycker inte för den sakens skull att det är riktigt att gå ifrån frågan på det sätt som utrikesministern gör, när han säger att den norske representanten sitter där enbart i personlig egenskap. I detta organ sitter ju ändå ingen som privatperson, eller för sina egna åsikters skull, utan var och en sitter där som representant för en statsmakt. Det är ju hela tiden statsmakter som samarbetar i de olika FN-organen.

I detta sammanhang är det i praktiken aldrig på det sättet att man väljer två personer för en viss region, t. ex. en begränsad region som Norden. När det sitter en representant för någon av de nordiska länderna, så är det därför att man i viss mån har velat ge Norden en representation – även om detta är helt informellt och inofficiellt. Med tanke på det intima samarbete som ändå finns mellan de skandinaviska länderna, särskilt på vissa lagstiftningssektorer, är det helt naturligt att det inte kan vara ointressant för den norske representanten vilken ställning Sverige intar, vad Sverige önskar att FN-kommittén skall inta för position i det här fallet. Det bör väl ändå gå att

på informell väg klargöra detta.

Därför är min följdfråga: Avser utrikesministern och regeringen att genom någon direkt hänvändelse – till den norske representanten i organet i fråga, eller till den finska regeringen, eller på något annat sätt – klargöra sin mening i den här frågan?

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om regeringens
bedömning av
finsk lagstiftning
om homosexualitet*

Anf. 43 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Vi har inga sådana planer som Jörn Svensson efterlyser.

Det är riktigt att de som sitter i FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna inte gör det som privatpersoner, utan att de reellt sett representerar vissa regeringar. Det är också riktigt att det f. n. i kommittén inte sitter någon svensk som vi kan ge något uppdrag.

Viktigast för mig att framhålla i detta sammanhang är två saker. För det första ogillar jag lika djupt som Jörn Svensson den lagstiftning som det här är fråga om. För det andra är Finland ett demokratiskt land med en fri press och med fri opinionsbildning. Det är rimligen genom opinionsbildning i Finland, genom framstötter i den finska riksdagen, som den finska lagstiftningen skall ändras och inte genom tillrättavisanden från den svenska riksdagen.

Anf. 44 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det låter naturligtvis säga sig i "normala" sammanhang, när det gäller vanliga delar av den legala och konstitutionella praxisen i ett annat nordiskt land. Men här är det fråga om en diskrimineringslagstiftning som det inte finns något motstycke till i de andra nordiska länderna, där Finland alltså utmärker sig internationellt på ett mindre smickrande sätt. Omsorgen om den nordiska saken borde då faktiskt mycket väl kunna motivera att man talar ur skägget visavi Finland utan att det uppfattas som en pekpinne. Det är en allmänt demokratisk renhållningsåtgärd.

Utrikesministern säger att regeringen inte har några planer på att göra en sådan framställning. Jag tycker inte det vore ur vägen om den skaffade sig sådana planer. Det finns en speciell omständighet som kan motivera det, nämligen att Sveriges utrikesminister åtminstone f. n. inte är vem som helst i kretsen av utrikesministrar – han intar en bestämd position i Europarådet som jag förmodar att han uppfattar som hedersam. Utifrån en sådan position kan han inte vara alltför passiv när det gäller mänskliga fri- och rättigheter.

Jag vill alltså påstå att det är fullt motiverat att regeringen i någon form av informell framställning klargör var Sverige står, så att det inte föreligger några missförstånd på den punkten. Det är särdeles viktigt att den rörelse som har uppstått i Finland för avskaffande av uppmaningsförbudet får all stöd den kan få.

Anf. 45 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Med hänsyn både till den ställning jag har och till respekten för de resp. nordiska ländernas nationella integritet gäller det att välja det rätta sättet när man vill tala ur skägget. Jag har valt det sätt som jag tycker är

*Om lämpligheten
av viss reklam av
postverket*

det enda rimliga – att tala om vad jag tycker i sak och att sedan hävda att det är genom den demokratiska processen i Finland som finska lagar skall ändras.

Anf. 46 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det är tillfredsställande att utrikesministern här i kammaren talar om sin inställning i sak. Men det hindrar inte att han också i annan form under hand delger den representant som i praktiken är Nordens stämma i FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna vad regeringens inställning faktiskt innebär och vilket ställningstagande vi förväntar oss av en skandinavisk representant i denna viktiga fråga.

14 § Svar på fråga 1980/81:30 om lämpligheten av viss reklam av postverket

Anf. 47 Kommunikationsministern ULF ADELSONN:

Herr talman! Tore Nilsson har mot bakgrund av att postverket gör reklam för postorderköp frågat mig om jag anser det tillfredsställande att postverket genom reklam i syfte att bredda den egna verksamheten kan skapa svårigheter för den etablerade handeln i glesbygd.

De fasta butikerna är av störst betydelse för glesbygdskonsumenternas varuförsörjning. Postverkets strävan är inte att utvidga sina servicefunktioner på ett sådant sätt att underlaget för glesbygdshandeln försämras. Verket har i olika sammanhang uttalat sig positivt till ett samarbete med glesbygdshandlarna i syfte att stödja dessa.

Postorder och lantbrevbärning kompletterar servicen i avfolkningshotade glesbygder. Den reklamaffisch som Tore Nilsson syftar på ingår i postens normala affärsmässiga verksamhet för att sälja sina tjänster. Det ligger i sakens natur att konkurrerande distributionsformer kan påverkas. Jag tror dock inte att glesbygdshandeln påverkas i någon större utsträckning, eftersom de varor som postorderföretagen säljer kompletterar snarare än konkurrerar med glesbygdshandeln. Postverkets reklam för postorderköp är på intet sätt riktad mot glesbygdsföretagen. Undersökningar visar också att det är i storstädernas förorter som postorderhandeln har de största marknadsandelarna.

Anf. 48 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Jag är helt ense med Ulf Adelsohn då det gäller de första två delarna av svaret. Men det som sades sedan roar nästan. Jag kom att tänka på Martin Luthers uttalande: På tro och tro är det stor skillnad.

Här sade Ulf Adelsohn: ”Jag tror dock inte att glesbygdshandeln påverkas i någon större utsträckning – – –.” Jag har emellertid fått rapporter från köpmän som bor just vid porten till en stor fjällvärld i Västerbotten. Så säger exempelvis en fotograf att människorna på postorder köper dyra och fina

artiklar som även han försöker hålla i lager för att ge denna ort service av detta slag. Många gånger befins det att människorna sedan inte kan sköta de saker som de har köpt – de behöver hjälp och rådgivning. De kommer då till fotografen på orten men räknar inte med att behöva betala för denna hjälp.

Hos andra köpmän än dem som handlar med specerier och kläder är uppfattningen den att det som gör det omöjligt att i många delar av Sverige ha specialbutiker är att folk köper från annat håll. Därtill kommer att människorna räknar med att om det finns någon i bygden som håller sig med en butik i ifrågavarande bransch, skall han vara beredd att rycka ut som något slags ambulans.

Jag tror att postverket kan använda sin affischering på ett annat sätt. Affischerna kan sättas upp i Stockholm, Malmö och andra tätorter, där det inte föreligger någon risk för att den enda befintliga affären konkurreras ut. Det är fel psykologiskt att gå ut på detta sätt, och för min del vill jag närmast klandra en sådan här affischering.

Jag är medveten om att det är helt omöjligt för kommunikationsministern att göra något uttalande om just detta fall, men jag hoppas att denna debatt skall bidra till att de på postverket som sköter informationen och reklamen kommer till besinning. Det finns ändå möjligheter att använda olika text till olika målgrupper.

Det finns nog en rad områden som jag inte har nämnt – t. ex. den tekniska sidan – där glesbygdssföretagen far illa av att postorderfirmorna riktar sig just till glesbygdsbefolkningen. Jag tror också att denna reklam på många håll är en spik i likkistan för dem som på orten jobbar i berörd bransch.

Anf. 49 Kommunikationsministern ULF ADELSONN:

Herr talman! Man brukar säga att hur man än vänder sig har man svansen bak. Det kan kanske ligga något i vad Tore Nilsson säger, men å andra sidan är frågan den: Skall man inte låta glesbygdssborna, som verkligen har svårt att få ett ordentligt varuutbud, få ta del av postorderfirmornas försäljning? De skulle i så fall få en sämre service än de storstadsbor här i Stockholm som verkligen har ett oerhört utbud och kanske bara tio minuters avstånd vid färd med tunnelbana.

Jag kan i och för sig förstå att postorderförsäljningen kan ställa till bekymmer på ett och annat ställe, men jag tror samtidigt att vi skall se till den service glesbygdssborna bör ha och rimligen kan ställa krav på. Vi skall heller inte glömma att just postverket verkligen gör vad det kan för att samarbeta med glesbygdsbutikerna. Det hade jag själv skrivit i förra årets budgetproposition. Om detta innebär någon nackdel så ger samarbetet med posten så mycket större fördelar. Jag tror nog att glesbygdssborna trots allt vill behålla denna service.

Om man kan finna någon mer, som Tore Nilsson säger, selektiv form för hur detta bör annonseras i glesbygd så är jag den förste att villigt emotta herr Nilssons egna förslag på den punkten och vidarebefordra dem till min gode vän postgeneralen.

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Om lämpligheten
av viss reklam av
postverket*

Anf. 50 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Det som kommunikationsministern fortsättningsvis säger är mycket vettigt. Men jag kan försäkra Ulf Adelsonh att det till varje hem skickas kataloger och broschyrer och att kostnaden för dessa affischer skulle kunna inbesparas eftersom man inte någonstans är okunnig om att dessa firmor finns.

När posten forslar paketen är frakt- och portoavgifterna ganska höga, och det fördyrar varorna. Man kunde i stället tänka sig en inskränkning i denna handel och låta dem som har varubilar ta med olika förnödenheter och varor i dessa. De kan i alla fall frakta varorna till mycket lägre transportkostnader, även om inte glesbygdens befolkning generellt får billigare varor genom detta. Men det finns givetvis också områden där det inte alls finns några affärer, där det är milslånga avstånd och där posten är det enda sättet att få hem vissa varor – det är sant. Men jag tror ändå att den selektiva metoden då det gäller att sätta upp reklam är något som postverket får tänka på i framtiden.

Anf. 51 Kommunikationsministern ULF ADELSONH:

Herr talman! Som sagt: Får jag några förslag skall jag gärna vidarebefordra dem.

Jag var tillsammans med just Ove Rainer i England för någon vecka sedan och fick veta att inte posten men väl ett antal andra distributionsfirmor har en övervägande majoritet av dessa postorderfirmors utsändning. Det vore nog rätt farligt om vi inte medgav vårt postverk att konkurrera på lika villkor, för det ordnar en service över hela landet. Om de här firmorna tog över skulle risken vara att de skummade grädden av ytan och ordnade detta i Stockholm, Göteborg, Malmö och tätorterna medan glesbygdsborna inte fick någon service alls.

Vi skall som sagt gärna se om det går att annonsera på något annat sätt, det har jag ingenting emot, men vi måste låta vårt postverk konkurrera. Genom att det är effektivt och går mycket bra internationellt har vi en så bra postservice som den vi har.

Anf. 52 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Ett förtydligande: Det är ingen som av det jag har sagt nu eller skrivit i frågan tror att jag menar att postverket inte skall konkurrera. Vad frågan gäller är på vilket sätt man skall föra ut sin reklam.

15 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1980/81:2

Skatteutskottets betänkanden 1980/81:1–5

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1980/81:1, 2 och 4–6

16 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1980/81:24 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen
(1956:236)

1980/81:30 om Bromma och Arlanda flygplatser m. m.

17 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1980/81:8 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:2 om ändring i lagen (1978:479) om
försöksverksamhet med närradio

1980/81:9 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:4 om riktlinjer för det militära
försvarets fortsatta utveckling

1980/81:10 av *Kerstin Anér m. fl.*

1980/81:11 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:5 om ändring i läkemedelsförordning-
en

1980/81:12 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:9 om regionsjukvården

1980/81:13 av *Kurt Hugosson och Lennart Pettersson*

1980/81:14 av *Kurt Hugosson och Lennart Pettersson*

med anledning av proposition 1980/81:10 om ändring i kreditupplysningsla-
gen (1973:1173), m. m.

1980/81:15 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:19 om intrång i Stora Sjöfallets
nationalpark

18 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 21 oktober

1980/81:44 av *Anita Persson (s)* till industriministern om fortsatt tillverkning
av radiofarmaka vid Studsvik:

Tillverkning av medicinska isotoper har ägt rum i Sverige sedan 17 år.
Dessa produkter har fått en viktig plats inom den svenska sjukvården,
speciellt inom onkologin.

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Meddelande om
frågor*

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Meddelande om
frågor*

Enligt uppgift kommer Kabi Diagnostica att lägga ner sin tillverkning av radiofarmaka vid årsskiftet. Därefter får Sverige använda sig helt av importerat material.

Det finns emellertid personer som vill ta över tillverkningen av medicinska isotoper och även fortsätta att vidareutveckla dessa viktiga läkemedel.

Jag vill därför fråga industriministern:

Är statsrådet beredd att vidtaga åtgärder syftande till att säkerställa tillverkning och vidareutveckling av radiofarmaka vid Studsvik i Nyköpings kommun?

1980/81:45 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till jordbruksministern om ersättningen för viltskadad gröda:

De nya reglerna för ersättning av viltskadad gröda har befunnits starkt negativa för lantbrukarna. Speciellt hårt drabbade är många arrendatorer.

Med anledning härav vill jag fråga jordbruksministern:

Har jordbruksministern uppmärksammat effekterna av de nya reglerna och vilka åtgärder avser regeringen i så fall att vidtaga?

1980/81:46 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till kommunikationsministern om delningen av telefonkatalogen för Östergötlands län:

Televerkets sedan ett par år genomförda delning av telefonkatalogen i Östergötlands län har väckt starka protester inte minst hos länets regionala myndigheter. Med anledning av en motion i ämnet uttalade trafikutskottet i sitt betänkande 1979/80:14: "Utskottet anser att televerket vid eventuella överväganden om ändringar i telefonkatalogens indelning och distribution i största möjliga utsträckning bör ta hänsyn till framförda regionala synpunkter och önskemål i enlighet med den av riksdagen fastlagda målsättningen att statliga affärsdrivande verk bör samordna sin planering med de regionalpolitiska riktlinjerna."

Enligt vad jag inhämtat planerar televerket trots detta uttalande att dels fortsätta med delningen av katalogen i Östergötlands län, dels genomföra en sådan delning även i andra län.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:

Hur ser kommunikationsministern på dessa televerkets planer i förhållande till de uttalanden som trafikutskottet och riksdagen gjort i detta ämne?

1980/81:47 av *Margot Wallström* (s) till statsrådet Britt Mogård om de graderade betygen i lärarutbildningen:

Den 1 oktober genomfördes på landets samtliga lärarhögskolor olika aktioner som studiestrejck, demonstrationer och uttalanden mot graderade betyg i lärarutbildningen. Tusentals blivande lärare manifesterade sitt

missnöje med frågans hantering hittills och sin otålighet att få en snar lösning.

Med detta som bakgrund vill jag till statsrådet Mogård ställa följande frågor:

Har statsrådet tagit intryck av den massiva opinionen mot graderade betyg i lärarutbildningen? I så fall, på vilket sätt?

19 § Kammaren åtskildes kl. 16.23.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 11

Tisdagen den
21 oktober 1980

*Meddelande om
frågor*